

АВТОРСЬКЕ ПРАВО В СУЧАСНОМУ ЦИРКОВОМУ МИСТЕЦТВІ

Поспелов

Олег Олександрович

аспірант, Київський національний
університет театру, кіно
і телебачення
ім. І. К. Карпенка-Карого

Поспелов

Олег Александрович

аспірант, Киевский национальный
университет театра, кино
и телевидения
им. И. К. Карпенко-Карого

Oleg Pospelov

postgraduate student, Kyiv National
I. K. Karpenko-Karyi University
of Theatre, Cinema and Television

***Анотація.** Проблема набуття, закріплення та захисту авторського права на оригінальний витвір циркового мистецтва є суттєвою та відчутною для багатьох митців цирку. У статті досліджується стан авторського права в цирковій галузі, проблеми плагіату та професійності у виконавському мистецтві артистів цирку. Розглянуті законодавство й нормативно-правова база з цих питань в Україні та європейських країнах. Досліджені причини складності застосування базових норм законів щодо циркового мистецтва. Підкреслено, що артист цирку є творцем свого номера, і, як винахідник, потребує юридичного захисту індивідуального мистецького витвору, незважаючи на те що в цирковому мистецтві дуже важко довести і юридично обґрунтувати індивідуальні особливості трюку.*

***Ключові слова:** цирк, циркове мистецтво, артист цирку, авторське право, плагіат.*

Поява нових засобів поширення інформації, таких як Інтернет та соціальні мережі, сприяли загостренню проблеми плагіату та захисту авторського права. Ця проблема є тим більш актуальною тому, що прямо чи опосередковано зачіпає багато сфер життя та напрямків діяльності людини, і цій темі присвячено досить багато досліджень як у вітчизняній, так і світовій науці.

Проте, на даний час у вітчизняній науці не було спроб осмислення й виокремлення подібної проблеми стосовно сценічного мистецтва, і, зокрема, циркового мистецтва, у той час як питання набуття, закріплення та захисту авторського права на оригінальний витвір циркового мистецтва є суттєвим та відчутним для багатьох митців цирку.

***Мета статті.** Дослідити стан авторського права в галузі циркового мистецтва в Україні та країнах Європи, проаналізувати можливі шляхи його фіксації та захисту.*

В Україні гарантії охорони авторських прав закріплені в ст. 54 Конституції [3], згідно з якою митцю гарантується безпека авторського права та свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Авторське право в Україні регулюється Законом України "Про авторське право і суміжні права" [2]. Цей Закон охороняє особисті немайнові й майнові права авторів та їх правонаступ-

ників, пов'язані зі створенням та використанням творів науки, літератури й мистецтва, і права виконавців. Також регулюються суміжні права — виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення.

Таким чином, законодавство України про авторське право і суміжні права базується на Конституції України (254к/96–ВР) і складається з цього закону, законів України “Про кінематографію” (9/98–ВР), “Про телебачення і радіомовлення” (3759–12), “Про видавничу справу” (318/97–ВР), “Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм” (1587–14) та інших законів України, що охороняють особисті немайнові права та майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Також законодавство про охорону авторського права базується на Цивільному кодексі України, в главі 36 якого містяться положення про авторське право, описується, що відноситься до об'єктів авторського права, хто є суб'єктами, їхні особисті немайнові та майнові права, а також порядок використання та опублікування твору [7].

Зважаючи на відсутність в Україні закону про цирку та циркову справу, існують певні труднощі з застосуванням законодавства про авторське право до циркової творчості, зокрема до оригінальних трюків, трюкових комбінацій, номерів та шоу-програм.

В. О. Барінов зазначає: “Існує один важливий аспект відмінності цирку від інших видів мистецтва. У більшості видовищних та аудіовидах мистецтва, заснованих на виконавській майстерності (балет, опера, театр, музика), виконавець висловлює чужу точку зору, зафіксовану в п'єсі, лібрето, партитурі, режисерському малюнку вистави тощо. Зрозуміло, багато що залежить від інтерпретації заданого тексту, але все ж артист у цих мистецтвах багато в чому обмежений (первинний автор, вторинний режисер або диригент, а артист здійснює їхню волю як третій). Артист цирку щодо цього стоїть особіно. Він завжди первинний, так як сам є найчастіше й автором, і режисером своїх номерів, він створює свій неповторний “Образ — Я”, заснований саме на індивідуальних здібностях виконавця, зрозуміло, в контексті художнього засобу номера. Тому артист цирку не може просто інтерпретувати художній образ якогось персонажа, детально розписаного в п'єсі або в лібрето. Артист цирку має своє власне амплуа, продиктоване приналежністю до жанру. Він — або

акробат, або жонглер, або гімнаст, або ілюзіоніст, за цього завжди залишається особистістю, яка створює твір циркового мистецтва під своїм власним іменем. Кожна особистість у цирку неповторна, і цю неповторність хоче побачити глядач” [1].

Тобто, артист цирку є творцем свого номера, і, як винахідник, потребує юридичного захисту індивідуального мистецького витвору, проте в цирковому мистецтві дуже важко довести і юридично обґрунтувати індивідуальні особливості трюку, адже інший виконавець може, зовсім трошки змінивши той самий трюк, заявити, що його творіння є оригінальним і відрізняється від попереднього. Тобто в цирковому мистецтві відтворення, повторення та копіювання трюків є більш етичним, ніж юридичним питанням. Та навіть довівши оригінальність номера й закріпивши юридично авторське право, практично неможливо забезпечити виконання Закону, зважаючи на географію розповсюдження циркового мистецтва. Якщо виконавець в іншій країні, побачивши цирковий номер в Інтернеті, повністю відтворить його й почне демонструвати в місцях, у яких не застосовуються норми законів інших країн, то ніяких негативних наслідків для нього це не матиме. Тобто в цирковому мистецтві існує потреба в міжнародному регулюванні й захисті прав виконавця чи режисера на авторський винахід, але для цього необхідна компетентна експертна оцінка, чи є певний винахід оригінальним.

Останнім часом у цирковому середовищі спостерігається велика кількість практично однакових номерів в усіх жанрах і вже навіть важко зрозуміти, хто раніше створив певний номер. Це дуже болісне питання для артистів, які власним розумом і винахідливістю створюють нові трюки й розвивають та вдосконалюють циркове мистецтво, в той час як інші виконавці просто повторюють і копіюють чужі номери, займаючись плагіатом.

Як відомо, плагіат (від латинського *plagium* — викрадаю) — навмисне присвоєння авторства на чужий здобуток літератури, науки, мистецтва, винахід або раціоналізаторський винахід (повністю або частково). За такі дії передбачена карна й громадська відповідальність.

Згідно зі ст. 50 Закону “Про авторське право та суміжні права”, плагіат — це “оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору”. Оприлюднення означає створення можливості

ознайомлення з твором інших осіб шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного оповіщення тощо.

На практиці виділяють такі види плагіату, як:

- копіювання чужої роботи (як без, так і з відомою) та оприлюднення її під своїм іменем;
- представлення суміші власних та запозичених у інших аргументів без належного цитування джерел;
- перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на оригінального автора або видавця.

Проблема плагіату в освітній та науково-дослідницькій діяльності останнім часом набула особливої гостроти. Плагіат став предметом дискусій вчених, політиків, урядовців і, звичайно ж, викладачів і студентів. Оскільки плагіат, або, як його ще називають у європейському світі, “недобросовісне запозичення”, це соціальна категорія, і цілком зрозумілим є його поширення практично у всіх країнах світу, з певними кількісними та якісними особливостями [5].

Стосовно циркового мистецтва, плагіатом може вважатися повне чи часткове копіювання (окремих авторських трюків, комбінацій) оригінального номера, створеного іншим виконавцем, за цих умов виникають складності з закріплення авторського права виконавця та винахідника трюків, знову ж таки через недостатню нормативно-правову базу щодо циркового мистецтва.

Проте аналогічна проблема існує не лише в Україні.

У країнах ЄС питання авторського права також є важливим фактором для артистів цирку. Директива Ради Європейського Парламенту 1992р. [8] “Про права на оренду та права на кредитування” поширює захист інтелектуальної власності виконавців, хоча конкретні посилання на циркових артистів не надаються. Визначення в статті 3 Римської конвенції 1961 року “Про захист виконавців, виробників фонограм та організацій мовлення” можна тлумачити як такі, що охоплюють циркових артистів: “Виконавці включають акторів, співаків, музикантів, танцюристів та інших осіб, які діють, співають, декламують, грають, іншими словами виконують літературні чи художні твори” [8]. Стаття 9 стосовно артистів вар’єте та цирку тієї самої Римської конвенції говорить: “Будь-яка держава може, від-

повідно до своїх внутрішніх законів і правил, поширювати захист, передбачений цією Конвенцією, на артистів, які виконують не лише літературні та художні твори”.

У 1980 році ЮНЕСКО порадила державам-членам “...наскільки це можливо забезпечувати систему, яка гарантує виняткові моральні та матеріальні права виконавців (...), це означає, зокрема, встановлення прав виконавців, у тому числі артистів цирку і вар’єте” [9, 66]. На дипломатичній конференції ВОІВ (Всесвітньої організації міжнародної власності), яка відбулася в 1996 році, була обговорена можливість поширення Римської конвенції на циркових артистів. Однак таке рішення не було прийняте.

У Франції, Великобританії та Бельгії циркові артисти підпадають під захист закону про авторські права як “виконавці”. У Німеччині захист авторських прав артистів цирку виділяється в деякій мірі окремо. Д-р Адріан Штайнер (Європейський колоквіум циркової культури, листопад 2001 року) [8] пояснює, що існує “проблемна сфера захисту” для артистів цирку, і це можна визначити лише в кожному окремому випадку. Виробництво циркового номеру повинне бути індивідуальною, а не колективною власністю, щоб кваліфікувати його як твір мистецтва. Тут зауважується щодо відмінності артиста як виконавця та артиста як творця. На думку Адріана Штайнера, “чим менше застосовується суто технічна складова, тим більше творчого простору для артиста задля створення оригінального трюку і, таким чином, більше правових підстав для захисту авторських прав на винахід цього трюку”. Тому проблема захисту авторських прав не настільки складна в області сучасного цирку, який поєднує в собі інші форми мистецтва. Але, крім того, у більшості країн Європи існує проблема відсутності правового захисту торгової марки цирку.

У Данії авторське право може бути визначене як положення, що регулює доступ до використання творчої роботи та виступів виконавця. Артисти отримали захист згідно із законом 1961 року (з доданими до нього в 1995 році уточненнями) про авторські права на літературні та художні твори, проте цей захист, зазвичай, не застосовується до циркових артистів, хоча Спілка артистів Данії продовжує працювати задля врегулювання цього питання десятиріччями. Що стосується циркового артиста як творчого митця, тобто коли артист ство-

рив свій власний номер, хореографію та інше, він користується захистом як автор за Законом про авторські права.

Німеччина не має жодного спеціального законодавства про захист авторських прав для цирків та циркових артистів. Там, де артист винайшов та розробив сам “номер”, він має певне авторське право згідно з німецьким законом про авторське право. У деяких випадках артист може вимагати заборону на підставі імітування. Однак на практиці це важко довести. Враховуючи велику кількість цирків та артистів, не дуже легко визначити, хто насправді є “духовним батьком” певного номера.

На думку В. О. Барінова, “в цирку не може бути абсолютної повторюваності номерів, повної їхньої відмінності та цілковитої тотожності. Окрім того, що артист індивідуальний у своїй виконавській майстерності, він ще використовує досвід інших поколінь артистів, що виражається у формі й у деяких особливостях поведінки” [6]. Проте на практиці теоретичні висновки іноді мають протилежний бік, і підтвердженням цьому є велика кількість циркових номерів, у яких скопійовані трюки, трюкові комбінації й навіть хореографічні та пластичні рухи. Деякі виконавці вдаються до часткового, деякі до повного копіювання, і, зважаючи на досвід інших, зокрема європейських, країн, зрозуміло, що інструментів і критеріїв визначення авторського права в цирковому мистецтві практично не існує. Використання досвіду поколінь інших артистів, сучасні “епігони” розуміють буквально. Однією з причин подібної тенденції є те, що творча фантазія виконавців вичерпується, існує хибне уявлення, що все, що може створити людина, вже кимось створене, і, замість того, щоб розвивати в собі “надможливості” й доводити, що немає меж досконалості, простішим шляхом здається повне відтворення творчості попередників та колег у власній роботі.

Слід зазначити, що негативно на мистецьку складову артиста цирку з її унікальністю й неповторністю впливає Інтернет, за допомогою якого доступними для вільного пошуку в мережі, перегляду та завантаження стають практично будь-які номери, що уможливує відтворення й повторення їх практично повністю. І всевітня мережа постійно поповнюється новим контентом. А зважаючи на безкарність для копіювальників і беззахисність винахідників оригінального творчого контенту,

явище “крадіжки” чужих ідей та номерів набуло загрозливих для мистецтва масштабів.

В Україні в кількісному вираженні циркова виконавська діяльність представлена великою кількістю залучених до циркової справи осіб, серед яких як професійні артисти, так і аматори, які досить часто також виступають на професійній сцені. Для артиста-аматора немає нічого ганебного в тому, щоб відтворити номер професіонала, який успішно працює десь за кордоном, заробляє солідні гонорари й начебто не переймається тим, що хтось копіює його номер у “народному” цирку чи в провінційній цирковій студії. Проте незабаром трапляється, що аматор, повторивши чужий номер, усвідомлює себе також талановитим артистом і може спробувати свої сили на професійній арені. За допомогою Інтернету можна в кілька “кліків” завантажити відео, зробити його доступним для перегляду в будь-якій частині світу і спробувати знайти роботу з новоствореним “власним” номером. Так з’являється “плагіат”, і артист, який колись витратив час і доклав великих зусиль до створення свого номера зі здивуванням бачить, що в Інтернеті вже є кілька його копій, причому він абсолютно нічого не в змозі зробити, окрім як відчутти несправедливість та розчарування. Трапляються випадки, коли “артисти-копіювальники” згодом потрапляють на фестивалі й конкурси циркового мистецтва й навіть займають там призові місця. Людині властиве прагнення до вдосконалення й бажання отримання чогось більшого від життя: вона починає наслідувати й копіювати більш талановитих і успішних колег. Іншими словами — навчатися чому-небудь. Деякі люди, які пізнали нові ремесла, починають створювати власні твори, використовуючи накопичений попередніми поколіннями досвід, а інші так і залишаються неспроможними до творчої діяльності. Часто саме такі люди намагаються чужу працю видавати за свою, щоб не здаватися гіршими за інших або просто заробити на цьому [4].

Окрім проблеми плагіату та захисту авторських прав, перед українським і світовим цирковим мистецтвом гостро стоїть проблема професійності та професіоналізму. Доступність залучення пересічної людини до опанування циркових дисциплін несе загрозу мистецькій цінності циркового мистецтва. Кількісні показники виступів постійно зростають, проте якість втрачається.

Не всі виконавці, які публічно демонструють

свої номери, вважаються професіоналами й відповідають високим стандартам української циркової школи. На жаль, в Україні не існує сертифікації, атестації, тобто перевірки рівня кваліфікації та професійності циркових артистів. Наразі немає й чітких критеріїв визначення професійності, як бракує й досвідчених кваліфікованих фахівців, які були б здатні об'єктивно й неупереджено визначити, чи має мистецьку цінність той чи інший номер і чи здатен той чи інший виконавець бути носієм мистецтва. Якщо за часів Радянського Союзу для того, щоб влаштуватися на постійній основі в циркову організацію потрібно було мати професійну освіту або ж продемонструвати свій номер художній раді, яка складалася з фахівців, а виступати можна було лише представляючи відповідну організацію, то в теперішній час, з одного боку, артисти отримали значні можливості самореалізації й вільного вибору занять улюбленою справою за власним смаком та вподобаннями, а з іншого боку, будь-хто може назвати себе артистом цирку, і ніякого контролю якості не існує.

Кількість людей, які в той чи інший спосіб намагаються опанувати циркові номери в Україні, постійно зростає. Окрім Київської академії естрадного та циркового мистецтв, вищого навчального закладу, де професійно навчають цирковим дисциплінам, багато людей опановують цирк у студіях та навіть самотужки в атлетичних залах. Здається, що така масова любов та захоплення цирком є позитивним явищем і ознакою здорової нації, але зворотною негативною стороною “аматорства” є тенденція, коли, не отримавши кваліфікованої освіти та підготовки, під впливом примарного уявлення про високі гонорари та легке життя, невідгодувана людина починає підкорювати “цирковий Олімп” у якості “професійного” артиста. Це є нормальним явищем з економічної точки зору, проте дуже шкодить якості циркового мистецтва.

Наприклад, для того щоб стати артистом класичного балету, потрібні роки професійного навчання, і, лише здобувши фахову освіту в хореографічному училищі чи академії, можна влаштуватися на роботу до театру класичного балету; музикант у симфонічному оркестрі також має закінчити музичне училище, консерваторію чи академію, артист драматичного театру — театральний інститут чи університет. Без фахової освіти влаштуватися й отримати посаду в професійній трупі неможливо.

Артист цирку, зрозуміло, теж має бути випускником профільного вузу, проте деякі “артисти” стверджують, що стали професіоналами після року тренувань у залі, і вони справді виступають для глядачів. Звичайно, є талановиті від природи люди, які здатні досить швидко опанувати певний цирковий номер на гідному рівні, проте це радше виняток, тому в результаті маємо величезну кількість випадкових людей, які називають себе цирковими артистами, проте ними не є. Питання їх працевлаштування вирішується організаціями не вибагливими до професійного рівня, як-то численні нічні клуби та навіть деякі цирку. Звичайно, після перегляду циркових номерів, створених людьми, які не отримали необхідної професійної підготовки, розчаровані глядачі починають негативно сприймати циркове мистецтво в цілому. Побачивши один раз циркову програму низької якості, глядач імовірно не піде до цирку наступного разу, навіть якщо це буде зовсім інша програма з професійними артистами. Це означає, що майстри, які мають чим вражити і здивувати, не зможуть цього зробити через непрофесійність попередників. Як наслідок, професійний цирк утрачає імідж і прибуток, що має негативний вплив на розвиток циркового мистецтва.

Проблема перенасиченості мистецького ринку, в тому числі сфери циркового мистецтва, неякісним творчим продуктом і неможливості контролю та регулювання якості існує не лише в Україні. У культурному просторі Європи майже поряд співіснують циркові шоу найвищого рівня з номерами, на підготовку яких професійні артисти витрачають роки, та ті, в яких показують номери дуже низької якості, серед яких, досить часто, зустрічаються жалюгідні спроби відтворення талановитих оригінальних номерів.

У сучасній культурній галузі одночасно із процесом популяризації та масовим захопленням цирком відбувається процес маргіналізації, знецінення мистецьких цінностей. Особливо це відчутно в професійному цирковому артистичному середовищі. Як наслідок, падіння престижу циркового мистецтва, професії циркового артиста. Численні “талант-шоу” на телебаченні захоплюють циркових артистів до безкоштовної участі у своїх проектах, начебто заради реклами та подальшого просування, але, побачивши новий номер по телевізору, одразу з'являються охочі його повторити. Показовим прикладом подібної практики є перемога учасни-

ці з номером пісочної анімації Ксенії Симонової в першому сезоні проекту “Україна має талант” на каналі СТБ. Вид мистецтва, який представила виконавиця телеглядачам не був відомим широкій публіці, був відносно новим і майже не застосовувався в шоу-програмах того часу. Але телебачення й Інтернет швидко зробили справу популяризації цього мистецтва, і буквально протягом наступного року з’явилися десятки артистів, які почали виступати в цьому жанрі, наслідуючи переможницю українського талант-шоу. Номери пісочної анімації стали демонструватися майже на кожному корпоративному заході, їх почали використовувати й під час циркових вистав, шоу-програм вар’єте. У мережі Інтернет почали масово з’являтися навчальні посібники, відео-уроки, відкриваються студії з навчання цього жанру. Відео виступів різних виконавців стали доступними до масового перегляду. Ефект новизни й оригінальності швидко зник, а згодом ослабла зацікавленість цим жанром.

Сьогодні до мистецтва пісочної анімації залучена така кількість приблизно однакових за творчими можливостями виконавців, що постає питання, а чи справді для цього потрібен талант і чи була перемога учасниці “Україна має талант” справедливою? Тим більше, що наступного року після перемоги в Україні, в аналогічному шоу на російському телебаченні, українська переможниця не змогла потрапити до фіналу, навіть попри те, що використовувала у своїх композиціях зворушливий сюжет на тему Великої Вітчизняної війни, який легко знаходив

шлях до душ і сердець публіки. Пісочна анімація синтезує в собі водночас кілька видів мистецтв, і визначити авторське право в цьому видовищному жанрі практично неможливо, тому цей випадок є яскравим прикладом перетворення “витонченого мистецтва” на елемент поп-культури. У цирковому мистецтві подібні ситуації мають місце майже в усіх жанрах.

Висновки. Проблема авторського права та плагіату в галузі мистецтва, зокрема циркового, гостро стоїть перед цирковим співтовариством, зачіпаючи інтереси виконавців індивідуальних номерів, режисерів, постановників масштабних шоу-програм і циркових вистав. Зважаючи на особливості та відмінності мистецтва цирку від інших видів мистецтв, складності визначення оригінальності циркового мистецького твору і фіксації права автора певного мистецького винаходу, можна констатувати, що очевидного і швидкого вирішення цієї проблеми на сьогоднішній день не існує. Майстри, обдаровані й талановиті творчі особистості продовжать створення нових трюків, трюкових комбінацій та композицій, а решта, на жаль, і далі вдаватиметься до копіювання й відтворення чужої творчості у власній роботі. Проте, треба сподіватися, що із науково-технічним та інтелектуальним розвитком суспільства виникнуть нові можливості встановлення авторських прав і захисту від плагіату в галузі мистецтва й у митців цирку з’явиться більше повноважень та можливостей захисту своєї творчості.

Література / References:

1. *Барінов В. А.* Феномен цирка в современной культуре. *Общественные науки и современность*. Москва, 2012. № 3. С. 168–176.
2. Закон України “Про авторське право і суміжні права”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (дата звернення: 10.09.2018).
3. Конституція України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 10.09.2018).
4. *Побіженко В. В., Побіженко І. А.* Плагіат, як чинник зниження якості освіти. *Системи обробки інформації*. Харків, 2011. випуск 8 (98). С. 310–313.
5. Проблема плагіату в Україні. *Персонал Плюс*, №3 (622) 16 — 22 лютого 2016 року. URL: <http://www.personal-plus.net/622/10164.html> (дата звернення: 10.09.2018).
6. *Прохоров А. В., Барінов В. А.* Цирк — объект философского анализа. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Гуманитарные науки*. 2011. № 4 (20). С. 57–68.
1. *Barynov V. A.* Fenomen tsyrka v sovremennoi kulture. *Obshchestvennye nauky y sovremennost*. Moskva, 2012. № 3. P. 168–176.
2. Zakon Ukrainy “Pro avtorske pravo i sumizhni prava”. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3792-12> (Last accessed: 10.09.2018).
3. Konstytutsiia Ukrainy. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> (Last accessed: 10.09.2018).
4. *Pobizhenko V. V., Pobizhenko I. A.* Plahiat, yak chynnyk znyzhennia yakosti osvity. *Systemy obrobky informatsii*. Kharkiv, 2011. vypusk 8 (98). P. 310–313.
5. Problema plahiatu v Ukraini. *Personal Plus*, №3 (622) 16–22 liutoho 2016 roku. URL: <http://www.personal-plus.net/622/10164.html> (Last accessed: 10.09.2018).
6. *Prokhorov A. V., Barynov V. A.* Tsyрк — obekt fylosofskoho analyza. *Yzvestiya vysshykh uchebnykh zavedenyi. Povolzhskiy rehyon. Humanytarne nauky*. 2011. № 4 (20). P. 57–68.

7. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40–44, ст.356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 10.09.2018).

8. The situation of the circus in the EU Member States (Working Paper) European Parliament Education and Culture Series, 2003. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/326724/DG-4-CULT_ET\(2003\)326724_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/326724/DG-4-CULT_ET(2003)326724_EN.pdf) (дата звернення: 10.09.2018).

9. 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist. URL: <https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist> (дата звернення: 10.09.2018).

10. Council Directive 92/199/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the filed of intellectual property (OJ L 346, 27.11.1992).

7. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2003, №№ 40–44, st.356. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Last accessed: 10.09.2018).

8. The situation of the circus in the EU Member States (Working Paper) European Parliament Education and Culture Series, 2003. URL: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/326724/DG-4-CULT_ET\(2003\)326724_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2003/326724/DG-4-CULT_ET(2003)326724_EN.pdf) (Last accessed: 10.09.2018).

9. 1980 Recommendation concerning the Status of the Artist. URL: <https://en.unesco.org/creativity/governance/status-artist> (Last accessed: 10.09.2018).

10. Council Directive 92/199/EEC of 19 November 1992 on rental right and lending right and on certain rights related to copyright in the filed of intellectual property (OJ L 346, 27.11.1992).

Поспелов Олег Александрович

Авторское право в современном цирковом искусстве

***Аннотация.** Проблема приобретения, закрепления и защиты авторского права на оригинальное произведение циркового искусства является существенной и осязаемой для многих артистов цирка. В статье исследуется состояние авторского права в цирковой отрасли, проблемы плагиата и профессионализма в исполнительском искусстве артистов цирка. Рассмотрены законодательство и нормативно-правовая база по этим вопросам в Украине и в европейских странах. Исследованы причины сложности применения базовых норм законов к цирковому искусству. Подчеркнуто, что артист цирка является создателем своего номера, и, как изобретатель, требует юридической защиты индивидуального художественного произведения, несмотря на то, что в цирковом искусстве очень трудно доказать и юридически обосновать индивидуальные особенности трюка.*

***Ключевые слова:** цирк, искусство цирка, артист цирка, авторское право, плагиат.*

Oleg Pospelov

Copyright in the Contemporary Circus Art

***Summary.** The article is dedicated to the research of the problems of obtaining and protecting copyright in the circus industry, the problem of plagiarism in circus art, and the problem of professionalism in the circus performing arts.*

Lately, the problem of plagiarism and copyright protection has been given a lot of attention, because this problem directly or indirectly affects many spheres of life and human activities.

In Ukraine, the guarantees of copyright protection are enshrined in Article 54 of the Constitution, which defines the legal protection of copyright and freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity, protection of intellectual property, their copyright, moral and material interests arising in connection with various types of intellectual activity. The Copyright is regulated by the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights".

In Ukraine there is no special Law on Circuses. Because of that there are some difficulties with the application of the Law on Copyright to Circus Arts, in particular to the original stunts, acts and show programs created by circus performers and directors.

The circus performer as a creator of the original act needs legal protection of an individual artistic creation, but it is very difficult to prove and legally justify the individual features of a certain stunt in the circus art. Another performer may bring some small changes to the same trick, and declare it as his original one, and even prove that it differs from the one created by another artist. In the Circus Art, the reproduction and copying of stunts is more in the field of ethics than of legal issues. But even having proved the originality of the trick and

legally establish the copyright, it is virtually impossible to enforce the law, taking into consideration the geographical spread of the Circus Art.

Recently a large number of practically identical acts in all Circus genres have been produced; and it is hard to realize who is an original creator of the certain act. This is a very sensitive problem for the artists who create new tricks and move forward the progress in circus art, while other performers just repeat and copy other people's acts, engaging the plagiarism.

In Circus, plagiarism can be considered as a full or partial (separate tricks, combinations of tricks) copying of the original act created by another performer. There are certain difficulties in enforcing the copyright by the performer as a creator of his tricks, due to the lack of legal and regulatory basis applicable to the Circus.

In the EU, copyright issue is also an important factor for circus artists.

A 1992 Council Directive On Rental Right and Lending Right extends the protection of intellectual property to performing artists, although no specific reference is made to circus artists. However, the definition in Article 3 of the 1961 Rome Convention For the Protection of Performers, Producers of Phonograms and Broadcasting Organizations could be interpreted as including circus artists: "performers include actors, singers, musicians, dancers, and other persons, who act, sing, deliver, declaim, play in, or otherwise perform literary or artistic works".

In France, the UK and Belgium, circus artists are covered by copyright protection as "performing artists".

In Denmark performing artists gained protection under a 1961 law (amended in 1995) on the copyright to literary and artistic works, but this protection is normally considered not to be applied to circus artistes, although the Danish Artists Union has been working hard for such protection for decades.

Germany does not have any specific legislation on copyright protection for circuses and artistes. Where an artiste has invented and developed an 'act' himself, he has a certain copyright under German copyright law. In some cases, he can ask for an injunction on the grounds of imitation. In practice, however, this is hard to prove. Given the large number of circuses and artistes it is not very easy to identify which artiste is in fact the "spiritual father" of a particular act.

The problem of copyright and plagiarism is very acute in the circus community, affecting the interests of performers, directors. The peculiarities and differences of the art of the circus from other types of arts cause the complexity of determining the originality of the circus artistic work and enforcing the legal copyright of the creator of a certain artistic piece. There is no obvious and quick solution of this problem today. The talented creative individuals will continue to create new tricks, stunts and acts, while the others will, unfortunately, continue to copy and reproduce others' creativity in their own work. However, with the scientific, technological and intellectual development of the society, new opportunities will develop, and, hopefully, circus artists will have more rights and opportunities to protect their creativity from unfair rivals in the future.

Key words: circus, circus art, circus actor, copyright, plagiarism